

Andrej Saje

Zakonska zveza protestantov s stališča Katoliške cerkve

The Protestant Marriage as Regarded by the Catholic Church

Povzetek: Razprava je osredotočena na presojo veljavnosti zakonske zveze pri protestantskih Cerkvah in cerkvenih skupnostih s stališča Katoliške cerkve. Te skupnosti pri sklepanju zakonske zveze praviloma sledijo civilni zakonodaji, zaročenci pa lahko, če to želijo, v okviru cerkvenega obreda prejmejo tudi blagoslov, ki pa za veljavnost poroke ni obvezen. V nadaljevanju je razdelan razvoj zakonodaje Katoliške cerkve na področju ugotavljanja ničnosti zakona s poudarkom na pristojnosti presojanja veljavnosti protestantskih zakonov, kadar imajo njihovi verniki namen skleniti nov zakon s katoličanom. Zakonsko vrzel v Zakoniku cerkvenega prava, kjer manjka uredba glede pristojnosti katoliškega sodnika za presojanje veljavnosti zakonske zveze nekatoliških kristjanov, zapolni navodilo Dostojanstvo zakona. Cerkev si pridržuje pravico presojati veljavnost zakona vseh krščenih, ki pa jo nad verniki drugih krščanskih skupnosti izvršuje le izjemoma na njihovo prošnjo.

Ključne besede: protestantizem, cerkvena poroka, ničnost zakona, pristojnost cerkvenih sodišč

Summary: *The article focuses on the assessment of the validity of marriages contracted in the Protestant Churches and denominations from the point of view of the Catholic Church. As a rule, these communities follow the civil law when it comes to contracting a marriage; however, the engaged couple may request to receive a blessing as well within the framework of the church rite, which is not mandatory for the validity of their marriage. What follows is an analysis of the development of legislation in the Catholic Church regarding the determination of the nullity of marriage, with a particular emphasis on the authority of the Church to judge the validity of Protestant laws when a Protestant intends to contract a new marriage with a Catholic. The instruction *The Dignity of Marriage* fills the statutory gap in the Code of Canon Law concerning the jurisdiction of a Catholic judge over the validity of marriages of non-Catholic Christians. The Church reserves the right to judge the validity of marriages of all Christians; however, it exercises this right over the believers of other Christian communities only on their request.*

Key words: *Protestantism, church marriage, nullity of marriage, jurisdiction of the Church tribunal*

Uvod

Protestantska cerkev in druge iz nje izhajajoče skupnosti, ki imajo izvor pri Martinu Lutru (1483–1546) in Jeanu Calvinu (1509–1564), ter Katoliška cerkev si glede pojmovanja krščanskega zakona ne delijo istega nauka. Katoliška cerkev za veljavnost predpisuje kanonično obliko poroke in uči, da je zakonska zveza pogodba in hkrati zakrament. Kadar zakon ob odsotnosti hibe v privolitvi veljavno skleneta krščena zaročenca in ga s spolnim dejanjem izvršita, postane njuna zveza trdna in nerazvezna. (Slatinek 2015, 119) V skladu z učenjem Katoliške cerkve ta razlaga ne velja samo za katoličane, temveč tudi za kristjane drugih krščanskih skupnosti, ki imajo veljaven krst. Po nauku Katoliške cerkve skleneta veljaven in nerazvezen zakon tudi dve nekrščeni osebi, kadar to storita v skladu z zanju veljavnimi zakoni. Protestanti tega ne priznavajo, nimajo enotne oblike poroke, zakonska zveza pa tudi nima značaja zakramentalnosti in nerazveznosti. Običajno je v njihovih skupnostih za veljavnost dovolj zgolj civilna poroka. V praksi lahko pride do zapletov še zlasti takrat, ko se krščeni ločeni protestantski zaročenec obrne na cerkveno sodišče Katoliške cerkve in prosi za ugotovitev ničnosti zakona, ki ga je sklenil v svoji skupnosti z drugo krščeno osebo iste veroizpovedi. V razpravi se bomo na podlagi kratkega zgodovinskega pregleda najprej osredotočili na protestantski nauk o zakonu in njihovo prakso poročanja, nato pa se bomo ustavili ob veljavni zakonodaji Katoliške cerkve glede presojanja veljavnosti zakonov nekatoliških kristjanov oz. protestantov. Osredotočili se bomo tudi na občutljivo področje izvajanja jurisdikcije nad nekatoliškimi kristjani in pogledali, ali ima Katoliška cerkev pravico izvajati svoje zakone nad tistimi, ki niso njeni člani, in na podlagi katerih zakonov lahko presoja ničnost zakonov nekatoliških kristjanov. Pri tem se zavedamo, da je medsebojne razlike in različno razumevanje zakonske zveze mogoče prerasti in se zblížati samo z iskrenim dialogom in prizadevanjem za spoštovanje drug drugega. (Matjaž 2016, 9)

1. Zgodovinski pregled

Pravica do poroke je ena izmed osnovnih človekovih pravic. Različna ljudstva so poroki že od pradavnine dajala značaj svetega in presežnega. (Prader 1992, 193) Sklenitev zakonske zveze presega zgolj zasebni interes zaročencev in ima velik pomen za širšo skupnost, zato so civilna skupnost in različne religije poroki že pred rojstvom Cerkve dajale ve-

lik pomen, jo posledično regulirale in s tem institut zakona tudi ščitile (Gaudement 1989, 26–37). Življenje Cerkve in njeno obredje so od začetkov dalje zaznamovale različne kulture, predvsem judovska (Tosato 1982, 95–99), grška (Ritzer 1962, 15) in rimska (Robleda 1979, 54–76). To velja tudi za način sklepanja poroke, kjer je vsako od okolij imelo svoja pravila in običaje. Cerkev je kot veljavne dolgo časa sprejemala vse tiste zakone, kjer je bila privolitev izrečena v skladu z uveljavljenimi poročnimi praksami v določenem kulturnem prostoru. Obenem je že od prvih stoletij dalje poudarjala zakramentalni značaj zakona in priporočala, naj si zaročenci izmenjajo privolitev z vednostjo škofa ali duhovnika, ki je novoporočenca blagoslovil, vendar pa cerkveni obred za veljavnost privolitve dolgo časa ni bil obvezen. (Schillebeeckx 1963, 513–514)

Zaradi pomanjkanja poročnih evidenc so se glede poroke in zakonske zveze sčasoma začele pojavljati zlorabe, tj. ponovne poroke ob veljavni zakonski vezi. Pri tem so trpele predvsem žene in otroci, ki so ostali brez osnovnih pravic in zaščite. Vzhodna Cerkev, ki je bila ves čas tesno povezana s politično oblastjo, je zaradi teh težav že leta 895 preko cesarske zakonodaje dosegla enotno cerkveno obliko poroke, ki je imela veljavnost tudi za civilno področje. Zahodna, latinska Cerkev je t. i. tajne zakone prepovedala šele v drugi polovici šestnajstega stoletja (Tridentinski koncil /1545–1563/, 755–759), ko je bila hkrati za veljavnost določena enotna kanonična cerkvena oblika poroke. Zaročenca se morata odtlej poročiti pred pričama in domačim župnikom, ki pred privolitvijo v zakon preveri, ali sta zaročenca samska oz. ali poroki kar koli nasprotuje. Cerkev je v 13. stoletju na podlagi teoloških razprav sveti zakon prištela med sedem zakramentov (IV. lyonski koncil 1274, 860), v naslednjih stoletjih pa je prišla do spoznanja in enotnega prevladujočega učenja, da sta zakramentalni in pogodbeni vidik zakona za krščena zaročenca nerazdružljiva (Sánchez 1562, libr. 2, disp. 10, nr. 6). Odtlej Katoliška cerkev uči, da ne more biti veljavne pogodbe, ki ne bi bila hkrati tudi zakrament, kar je še posebej kamen spotike prav v odnosu do protestantskih Cerkev oz. njihovega razumevanja zakona.

2. Poročne formalnosti v času začetkov protestantizma

Za boljše razumevanje protestantizma in njihovega učenja glede zakona in načina poroke se najprej osredotočimo na njihov izvor, to je na

učenje njihovega začetnika Lutra. Ta se je po eni strani skušal upreti katoliškemu učenju glede zakonske zveze in predvsem nadzoru, ki ga je po njegovem Cerkev izvajala pri samem postopku priprave na zakon (Girauda 2010, 275), po drugi strani pa je glede poročanja zaznal pomanjkanje navodil in predpisov. Posledično je Luter za duhovnike in vernike izdal katekizem (*Kleiner Katechismus* 1529) in navodila za poroko (*Ein Traubüchlein für die einfältigen Pfarrherrn*), kjer bolj kot obliki poroke pozornost posveča krščanskemu nauku o zakonu in poročnemu obredu v širšem pomenu besede (Cavallotto 1987, 152–154). Luter glede poroke razlikuje tri stopnje. Nekaj tednov pred poroko župnik s prižnice oznani poroko, pri čemer najdemo povezavo z navodili IV. lateranskega cerkvenega zbora (1215) glede oklicev, čeprav v tem primeru naznanilo poroke nima pravnega značaja v smislu omenjenih koncilskih navodil. Pozornost tega oznanila je namenjena predvsem obveščanju občestva z namenom, da verniki za zaročence molijo in jih pri njihovi odločitvi podprejo. Naslednji korak je sprejem privolitve zaročencev pred Cerkvijo. Gre za obred, ki nima sakralnega značaja, ker ne vsebuje blagoslova prstanov. (Cavallotto 1987, 154) Tretji del obreda poteka pred oltarjem, kjer zaročenca in navzoči poslušajo Božjo besedo. Sledi homilija, kjer župnik izpostavi zakonske obveze v skladu s svetopisemskima odlomkoma Ef 5,22-29 in 1 Mz 3,16-19 ter zakonce spodbudi k zavedanju pomena zakonske zveze pred Božjimi očmi. Na koncu sledi blagoslov novoporočencev (Lutero 1987, 169).

Luter v omenjenem delu izpostavi, da je zakonska zveza zamišljena v Božjem načrtu, posledično se obred poroke obhaja na slovesen način in se novoporočencema podeli blagoslov, pri čemer se za veljavnost dane privolitve v smislu določene oblike poroke, ki bi se zahtevala za veljavnost, ne postavljajo posebne normativne zahteve. Ta obred se podeli samo zaročencem, ki se na podlagi vere zanj odločijo prostovoljno. Navodila Jeana Calvina, ki nadaljuje svojo vejo protestantizma, so v zvezi s tem manj natančna in se bolj kot poročnemu obredu posvečajo kritiki Katoliške cerkve, ki po njegovem napačno uči, da je zakonska zveza zakrament in da je ta institut podvržen njeni zakonodaji. Kanonsko pravo je po njegovem po nepotrebnem namnožilo prepovedi in zapovedi, nekatere med njimi pa so v nasprotju z Božjo voljo in v škodo ljudi. (Calvino 1971, 1710) Podobno kot Luter ohranja obveznost naznanila poroke, ki se lahko obhaja vse dni v letu razen v času obhajanja svete

večerje. Zaročenci vstopijo v cerkev, potem ko zazvonijo zvonovi, in stopijo pred oltar, kjer po branju še pred pastorjevim govorom prejmejo blagoslov. (Calvino 1562, 34–35)

3. Primeri poročnih praks in skupne točke

Protestantske cerkvene skupnosti, ki se navdihujejo pri Lutru, Calvinu in Zvingliju in so v Evropi večinoma povezane v Konferenco evropskih Cerkev (KEK),¹ se glede poročnih formalnosti opirajo na omejnjeni Lutrov nauk in se posledično po zakonodaji, če ta sploh obstaja, med seboj bistveno ne razlikujejo. Kot vzorčen primer bomo vzeli v obravnavo eno največjih protestantskih skupnosti v Evropi, tj. Evangeličansko cerkev v Nemčiji, za primerjavo pa še reformirano francosko Cerkev ter Valižansko cerkveno skupnost.

Iz dostopnega gradiva (Leitlinien 2003, 66–67.77–81) razberemo, da so evangeličansko-luteranske Cerkve enotne v tem, da je zakon Božja ustanova, njegov bistveni element pa je javno izražena privolitev zaročencev pred civilno oblastjo oz. v skladu z njenimi zakoni.² Prav tako so si enotne v dejstvu, da nimajo pristojnosti glede zakonov za sklepanje zakona in posledično glede ločitve zakoncev. Za to področje skrbi država. V Nemčiji te cerkvene skupnosti priznajo kot veljavno privolitev v zakon pred civilnim oz. državnim uradnikom. Sledi verski obred v cerkvi, ki se obhaja po predhodnem pogovoru in pripravi na poroko. Med obredom zaročenca bereta Sveto pismo, pastor pa nato spregovori o življenju v zakonu. Pastor zaročenca vpraša, ali sta pripravljena sprejeti Božjo voljo in jo v zakonu živeti, onadva pritrdita. Sledi blagoslov novoporočencev. V primeru mešane poroke s katoličanom pravila dajejo možnost poroke v eni ali drugi Cerkvi. Dokument glede ločitve zakoncev določa,

¹ Konferenco evropskih Cerkev sestavlja več kot 120 pravoslavnih, protestantskih, anglikanskih in starokatoliških krščanskih Cerkev in skupnosti. Za podrobnejše podatke gl.: <http://www.ekir.de/www/ueber-uns/kek-587.php> (pridobljeno 19. 10. 2017).

² »Nach evangelischem Verständnis gehört zur Eheschließung die kirchliche Trauung, bei der Gottes Wort über die Lebensgemeinschaft von Frau und Mann verkündigt wird. Das Brautpaar verspricht sich vor Gott und der Gemeinde lebenslange gegenseitige Liebe, Achtung, Fürsorge und Treue. Die Gemeinde erbittet für die Eheleute Gottes Beistand und Segen [...] Die standesamtliche Eheschließung des Paares nach staatlichem Recht ist nachweislich rechtsgültig vollzogen«. (Leitlinien 2003, 77)

da se ločeni načeloma lahko ponovno poročijo, potem ko se preverijo njihova morebitna krivda in obveznosti, ki izhajajo do otrok in zakonca iz prvega zakona.

Francoska reformirana Cerkev (*Eglise reformee de France*) v pravilih iz leta 2003 določa, da je za cerkveni poročni obred potrebno potrdilo o civilni poroki, pri čemer civilno pravo cerkvene poroke ne priznava. Iz omenjenega dokumenta je tudi razvidno, da je za veljavnost poroke bistven civilni obred, in ne blagoslov v cerkvi oz. izmenjava privolitve pred služabnikom cerkvene skupnosti. Eventualni blagoslov nad zaročenci je zgolj izraz njihove vere in pričevanja, ponovna izmenjava privolitve pa le potrditev že dane obljube in izraz medsebojne zaveze zvestobe. (Giraudó 2010, 279) Podobno uči Valdenska cerkvena skupnost (*Sinodo Valdese*, 5), ki v pravilih poroke iz leta 2015 izpostavlja, da mora biti privolitev zaročencev dana v skladu s civilno zakonodajo. Pri tem se morajo verniki v veri zavedati, da je njihov zakon pogodba pred Bogom, ne glede na to, katero obliko izmenjave privolitve v zakon zaročenci izberejo. Cerkev v skladu s tem dokumentom ne more pogojevati obvezne oblike poroke, ki bi imela prednost pred drugimi oblikami izmenjave privolitve, saj bi bilo to v nasprotju z evangelijem in zakonom samim. Valdenci zakramentalnost zakona zanikajo.³ Dopuščajo ločitev zakoncev in ponovno poroko, v zadnjem času, po letu 2010, pa ta skupnost dopušča tudi cerkveno poroko med istospolnimi osebami, ki pa sicer v Italiji v skladu s civilno zakonodajo ni dovoljena. Dopuščajo tudi možnost samo cerkvenega obreda oz. blagoslova zaročencev brez civilnih učinkov.

Iz omenjene primerjave poročnih praks lahko sklenemo, da protestantske Cerkve in cerkvene skupnosti praviloma nimajo predpisane oblike poroke, ki bi bila obvezna za veljavnost. Poroka je veljavna, če je sklenjena javno in v skladu s civilno zakonodajo. Eventualni verski poročni obred se izvrši na prošnjo zaročencev, kjer v znamenje vere prosijo za Božji blagoslov, ponovna privolitev v zakon pa samo potrdi že veljavno poročno obljubo, dano pred civilnim uradnikom. Prav tako ne poznajo

³ »Il matrimonio e la famiglia sono soggetti a norme dettate dalla società civile che ne indica i caratteri giuridici [...]. Coerentemente con la non sacramentalità del matrimonio, per la Chiesa evangelica valdese non vi è un'unica forma celebrativa costitutiva dell'unione tra due persone. (Sinodo Valdese 2015, 5–6)

postopka ugotavljanja ničnosti zakona pred sodiščem lastne cerkvene skupnosti, priznavajo pa civilno ločitev.

4. Pristojnost Katoliške cerkve

Cerkveni sodnik, ki je naprošen za presojo veljavnosti zakona protestantov oz. nekatoliških kristjanov, se mora najprej osredotočiti na vprašanje, ali je za obravnavo takih primerov sploh pristojen. Po ugotovitvi pristojnosti, o kateri bomo spregovorili v nadaljevanju, mora preveriti, ali je protestantski oz. nekatoliški vernik poroko sklenil v skladu z lastnimi zakoni za to področje oz. sta zaročenca pri poroki sledila civilni zakonodaji in sklenila zakon v odsotnosti vseh civilno opredeljenih zakonskih zadržkov. Cerkveni poročni obred v teh skupnostih praviloma ne zagotavlja veljavnosti zakonske privolitve, še posebej ne, če zaročenca glede poroke nista sledila vsem pravilom lastne skupnosti. (Bianchi 2010, 267)

Kar zadeva pristojnosti Cerkve za presojanje zakonske zveze krščenih, veljavni predpisi določajo naslednje: pravica Cerkve presoјati veljavnost zakonske zveze svojih vernikov izhaja iz določbe kan. 1401, 1° ZCP, ki pravi, da ima slednja v skladu z lastnim pravom pravico presoјati pravde, ki se tičejo duhovnih dobrin in z njimi povezanih stvari. Zakrament svetega zakona je sad temeljne življenjske odločitve s posledicami za vse življenje (Globokar 2015, 450) in hkrati ena najvišjih duhovnih dobrin Cerkve, zato zakonske pravde krščenih po lastnem pravu spadajo pred cerkvenega sodnika (kan. 1671 ZCP).

Predpis v kan. 1671 ZCP izpostavi temeljno načelo cerkvenega prava, po katerem si Cerkev pridržuje soditi glede veljavnosti zakona, če je vsaj eden od zakoncev krščen. Predpis ne precizira, ali so mišljeni samo krščeni v Katoliški cerkvi, prav tako ne vključuje niti izrecno ne izključuje krščenih v drugih nekatoliških Cerkvah. Iz besedila kot takega izhaja, da gre za pristojnost Cerkve nad vsemi krščenimi, kar bi lahko pomenilo, da tudi nad krščenimi nekatoličani. Taki razlagi nasprotujejo prvi kanoni v *Zakoniku*, ki poudarjajo, da zakoni veljajo le za Cerkev latinskega obreda (kan. 1 ZCP) in da čisto cerkveni zakoni vežejo krščene v Katoliški cerkvi in tiste, ki so bili vanjo veljavno sprejeti. Iz tega sklepamo, da Cerkev nad nekatoličani svojih zakonov praviloma nima pravice izvajati. (Codice 2017, 1312) Če se vrnemo k presojanju veljav-

nosti zakona protestantov, to pomeni, da Cerkev ne presoja veljavnosti njihovega zakona, razen če ti sami izkažejo interes in se želijo poročiti s katoličanom. Zakonodajalec v tem smislu določa, da zakon katoličanov, četudi je samo ena stran katoliška, ureja ne samo Božje, temveč tudi cerkveno pravo ob upoštevanju pristojnosti civilne oblasti glede čisto civilnih učinkov zakona (kan. 1059 ZCP), pri čemer pa ne pojasni (*lacuna iuris*), po katerem pravu je treba presojati primere, ko je eden od zaročencev pripadnik nekatoliške Cerkve ali skupnosti. (Montini 2010, 288)

5. Kateri zakoni vežejo nekatoliške kristjane?

Določba, da cerkveni zakoni vežejo samo krščene v Katoliški cerkvi ali vanjo sprejete (kan. 11 ZCP), pušča odprto vprašanje, katero pravo velja za nekatoliške kristjane (Navarette 1978, 95–98). Medtem ko so koncilski očetje na II. vatikanskem cerkvenem zboru (1962–1965) vzhodnim Cerkvam priznali avtonomijo in pravico, da urejajo življenje Cerkve z lastnim pravnim sistemom (E 16), je za zahodne nekatoliške kristjane vprašanje ostalo odprto. V času priprave zakonika in aktualnega kan. 1059 ZCP je prevladalo stališče, da čisto cerkveni zakoni vežejo le katoličane. Z objavo *Zakonika kanonov vzhodnih katoliških Cerkva* (kan. 780–781 CCEO)⁴ je bila ta dilema delno razrešena, vendar le za nekatoliške kristjane na vzhodu, tj. Pravoslavne cerkve. (Kowal 2005, 491) Glede presojanja veljavnosti njihovega zakona predpis določa, da mora sodnik upoštevati pravo, ki je veljalo za stranko v času poroke (kan. 780, § 2 CCEO). S tem vrhovni zakonodajalec vzhodnim nekatoliškim Cerkvam, za razliko od zahodnih protestantskih cerkvenih skupnosti, priznava pravico do lastne zakonodaje (Kisić 2015, 47–48) oziroma zakonskega prava, ki se ob morebitnem ugotavljanju veljavnosti zakona vernikov pravoslavne Cerkve upošteva tudi na sodiščih Katoliške cerkve. Po objavi CCEO so bili nekateri avtorji mnenja, da se lahko omenjeno pravilo pri ugotavljanju ničnosti zakona po analogiji upošteva

⁴ Can. 780: »§ 1. Matrimonium catholicorum, etsi una tantum pars est catholica, regitur iure non solum divino, sed etiam canonico salva competentia auctoritatis civilis circa effectus mere civiles matrimonii. § 2. Matrimonium inter partem catholicam et partem baptizatam acatholicam salvo iure divino regitur etiam: 1° iure proprio Ecclesiae vel Communitatis ecclesialis, ad quam pars acatholica pertinet, si haec Communitas ius matrimoniale proprium habet; 2° iure, quo pars acatholica tenetur, si Communitas ecclesialis, ad quam pertinet, iure matrimoniali proprio caret.«

tudi v primerih nekatoliških cerkvenih skupnosti na zahodu, ki nimajo lastnega prava (Aznar Gil 2001, 137–138), drugi pa so izpostavili potrebo, da pristojna cerkvena oblast to čim prej na neki način tudi uzakoni (Navarette 1992, 568–569, Hendriks 1998, 106–107). Zakonodajalec je pomanjkanje ustrezne zakonodaje rešil z objavo navodila *Dostojanstvo zakona* (DC) v letu 2005.

6. Navodilo *Dostojanstvo zakona* zapolnjuje manjkajočo zakonsko vrzel

Glede vprašanja, kdaj lahko Katoliška cerkev obravnava veljavnost zakona, sklenjenega v Protestantski cerkvi, navodilo DC določa: »Cerkveni sodnik rešuje samo tiste ničnostne zakonske pravde nekatoličanov, bodisi krščenih bodisi nekrščenih, v katerih se mora pred Katoliško cerkvijo dokazati svobodni stan vsaj ene od strank, upoštevajoč čl. 114.« (DC, čl. 3, § 2) Iz besedila razberemo, da uredba ne velja samo za protestante, temveč za vse nekatoliške kristjane; za nekatoličane vzhodnih Cerkev, kristjane drugih cerkvenih skupnosti na zahodu in za nekrščene. Ko govorimo o presojanju veljavnosti zakona nekatoličanov, imamo v mislih primer poroke, kjer oba zakonca pripadata nekatoliški Cerkvi ali cerkveni skupnosti.

Kadar protestant, ki je bil poročen v svoji cerkveni skupnosti in se je kasneje ločil ter se želi ponovno poročiti s katoličanom, prosi za ugotovitev veljavnosti svojega zakona pred Katoliško cerkvijo, je treba ugotoviti njegov pravni status oz. ali je bil njegov zakon veljavno sklenjen. Sodnik katoliškega cerkvenega sodišča je dolžan soditi veljavnost protestantskega zakona, če je v načrtu poroka s katoličanom. Poudarek omenjenega predpisa je na dejstvu, da sodnik rešuje samo tiste (lat. *tantum*) pravde, za katere prosi eden od zakoncev protestantov, kar pomeni, da cerkveno sodišče Katoliške cerkve ob taki prošnji ne sme zapreti vrat, češ da ni pristojno.

Predpis na koncu naroča, da je ob upoštevanju tega navodila treba spoštovati tudi čl. 114 DC, ki poudari, da sodnik ne more soditi nobene zadeve, razen če zahteva predloži tisti, ki ima po odredbi čl. 92–93 DC pravico izpodbijati zakon (gl. kan. 1501 ZCP). Pravico izpodbijati veljavnost zakona v skladu z omenjeno uredbo imajo tako katoličani kakor tudi drugi kristjani in nekrščeni (DC, čl. 92, 1°). Čl. 114 DC je v tem

oziru zelo pomemben. Izpostavi, da je preverjanje veljavnosti omenjenega zakona oz. svobodnega stanu pravno varovano, s čimer se institut zakonske zveze zaščiti (Montini 2010, 293).

V Protestantski cerkvi in cerkvenih skupnostih nimajo enotnega (cerkvenega) prava, zato se postavlja vprašanje, katero pravo naj se v ničnostnih pravnih upoštevanjih na katoliških cerkvenih sodiščih. Omenjeno navodilo DC v zvezi s tem določa, da more cerkveni sodnik soditi glede veljavnosti zakona krščenih nekatoličanov z ozirom na pravo, ki je stranko obvezovalo v času sklepanja zakona (DC, čl. 4, § 1, 1°). Glede upoštevanja načina sklenitve zakona Katoliška cerkev priznava vsako obliko, ki je predpisana s pravom ali je sprejeta v Cerkvi ali cerkveni skupnosti in so ji stranke pripadale v času sklenitve zakona. Kadar je vsaj ena stranka pripadnica neke vzhodne nekatoliške Cerkve, mora biti zakon sklenjen s svetim obredom. Cerkev lahko na prošnjo zainteresirane osebe presoja tudi veljavnost naravnega zakona dveh nekrščenih, ki sta ga sklenila v skladu z zanj veljavno civilno zakonodajo, če ima eden od njiju namen skleniti nov zakon s katoličanom.

7. Dodatna pojasnila

Nekatera sodišča Katoliške cerkve so zaradi dvomov glede pristojnosti presojanja veljavnosti zakonov nekatoličanov zavračala prošnje za uvedbo ničnostnih postopkov. Na podlagi konkretnih prošenj posameznih škofov je Apostolska signatura v zvezi s pristojnostjo Katoliške cerkve in njeno pravico in dolžnostjo presojati veljavnost zakonskih zvez nekrščenih kristjanov dala več avtentičnih razlag in pojasnil. V enem izmed odgovorov iz leta 1993 omenjeno sodišče izjavlja, da ima Katoliška cerkev jurisdikcijo za presojanje ničnosti zakonov, sklenjenih med nekatoličani, če eden od teh zakoncev namerava skleniti nov zakon s katoličanom. V tem primeru se uporabi sodni postopek, kakor je predviden v kan. 1671–1691 ZCP. Signatura v istem dokumentu poudari, da ima Cerkev pred sklenitvijo zakona pravico in dolžnost preveriti svobodni stan zaročencev v skladu z normami v kan. 1066, 1085, § 2; 1113–1114. Cerkev, upoštevajoč procesno pravo, tudi nekatoličanom priznava sposobnost izpodbijati veljavnost svojega zakona pred cerkvenim sodnikom (kan. 1674, št. 1, v povezavi s kan. 1467). Nekatoliški zaročenec ima z omenjeno prošnjo nedvomno pravni interes, o katerem govori kan. 1501, če ima namen skleniti zakon s katoliškim zaročencem

v Katoliški cerkvi. V tem smislu mora cerkveni sodnik postopati v skladu s kanonskim pravom za to področje. Omenjeno sodišče glede tega opozarja, da v tem primeru ne gre za običajno preverjanje svobodnega stanu, kakor je to v navadi pred sklenitvijo zakonske zveze tistih, ki so vezani na kanonično obliko poroke, pa so poizkušali skleniti zakon pred civilnim uradnikom ali pred nekatoliškim služabnikom. (Montini 2010, 297–298)

Sklep

Cerkev ima pravico in pristojnost presojati veljavnost zakonske zveze vseh krščenih (kan. 1671 ZCP), vendar je sprejela razumno odločitev, da svojo pristojnost izvršuje samo nad zakonsko zvezo katoličanov, nad nekatoliškimi kristjani pa samo v izjemnih primerih, kadar z njihove strani obstaja pravni interes, to je poroka s članom Katoliške cerkve. Razlog, zakaj Katoliška cerkev vzhodnim nekatoliškim Cerkvam priznava pravico do lastne zakonodaje in jo spoštuje, je v dejstvu, da imajo pravoslavne Cerkve v moči apostolskega nasledstva in škofovske službe lastno pristojnost in oblast sprejemati cerkvene zakone. Nekatoliške Cerkve in cerkvene skupnosti na zahodu nimajo priznane škofovske službe v smislu apostolskega nasledstva, zato posledično tudi nimajo lastne jurisdikcije oz. pristojnosti sprejemanja lastnih zakonov. Zakone, ki jih imajo te skupnosti, so postavili verniki sami ali pa, kakor je to v primeru sklepanja zakonske zveze, uporabljajo civilne zakone posameznih držav, kjer te skupnosti živijo.

Kratice in okrajšave

CCEO Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium/Zakonik kanonov vzhodnih Cerkva

COD Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 1991

DC Dignitas Connubii/Dostojanstvo zakona

E Odlok o ekumenizmu II. vatikanskega cerkvenega zbora z dne 21. novembra 1964

DS Peter, Hünermann, ur. 1995. *Heinrich Denzinger, Adolf Schönmetzer, Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Bologna: Edizione Dehoniane.

ZCP Zakonik cerkvenega prava. 1983. Ljubljana: Nadškofjski ordinariat.

ZCP/17 Zakonik cerkvenega prava, 1944 [1917].

Viri

Codice di Diritto canonico commentato. 2017. Milano: Ancora.

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium. 1995. Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Città del Vaticano: Libreria editrice Vaticana.

Koncilski odloki. 1980. Konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965). Ljubljana: Nadškofjski ordinariat.

IV. lyonski koncil. 1274. Michaëlis imp. Epistola ad Gregorium papam, sess. IV. V: DS 851–861.

Leitlinien kirchlichen Lebens der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands (VELKD). 2003. Handreichung für eine kirchliche Lebensordnung Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus. [Http://www.ekir.de/www/ueber-uns/kek-587.php](http://www.ekir.de/www/ueber-uns/kek-587.php) (pridobljeno 22. oktobra 2017).

Reference

Aznar Gil, Fedederico R. 2001. *Derecho matrimonial canónico*. Vol. I: Cánones 1055–1094. Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca.

Bianchi, Paolo. 2010. Il giudice ecclesiastico e il matrimonio dei protestanti. *Quaderni di diritto ecclesiale* 23: 259–274.

Calvino, Giovanni. 1971. *Istituzioni della religione cristiana*, vol. I–II. Torino: Unione Tipografica Editrice Torinese.

Cavallotto, Stefano. 1987. Nota storica introduttiva all'Opuscolo per gli sponsali ad uso di parroci indotti. V: Stefano Cavallotto, ur. *Martin Lutero, Scritti pastorali minori*, 152–154. Napoli: Edizioni Dehoniane.

Gaudement, Jean. 1989. *Il matrimonio in Occidente*. Torino: Società editrice internazionale.

Giraud, Alessandro. 2010. La forma del matrimonio dei protestanti. *Quaderni di diritto ecclesiale* 23: 275–284.

Papeški svet za zakonska besedila. 2014. Dostojanstvo zakona. Navodilo, ki ga je treba upoštevati v sodnih postopkih za ugotavljanje ničnosti zakonske zveze na škofjskih in medškofjskih sodiščih. CD 141. Ljubljana: Družina.

Sinodo Valdese. 2015. Documento sulle famiglie: https://www.chiesavaldese.org/documents/doc_famiglie2015.pdf (pridobljeno 20. septembra 2017).

Tridentinski koncil. 1545–1563. Odlok *Tametsi*. V: COD 755–759.

Zakonik cerkvenega prava. 1917. Sestavljen po ukazu papeža Pija X. in razglašen z oblastjo papeža Benedikta XV. Prevod in priredba Alojzij Odar. Ljubljana: Ljudska knjigarna v Ljubljani.

Zakonik cerkvenega prava. 1983. Razglašen z oblastjo papeža Janeza Pavla II. Ljubljana: Nadškofjski ordinariat v Ljubljani.

Globokar, Roman. 2015. Lebensentscheidung als endgültige Bestimmung der eigenen Zukunft: zur Stellung der Lebensentscheidung in der Moraltheologie Klaus Demmers. *Bogoslovni vestnik* 75: 447–460.

Kowal, Janusz. 2005. L'Istruzione Dignitas Connubii e la competenza della Chiesa circa il matrimonio dei battezzati. *Periodica* 94: 477–507.

Kisić, Rade. 2015. Perspektive pravoslavno-rimokatoličkog dijaloga. *Edinost in dialog* 70: 39–50.

Lutero, Martin. 1987. *Scritti pastorali minori*. Napoli: Edizioni Dehoniane.

Matjaž, Maksimilijan. 2016. Priložnosti in izzivi teološkega dialoga. *Edinost in dialog* 71: 9–12.

Montini, Gian Paolo. 2010. Un protestante può chiedere la nullità del suo matrimonio ad un tribunale ecclesiastico? *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 23: 285–298.

- Navarrete, Urbano.** 1992. Josef Prader, Il matrimonio in Oriente e in Occidente. Presentazione. *Orientalia Christiana Periodica* 58: 568–569.
- Prader, Josef.** 1992. *Il matrimonio in Oriente e Occidente*. Roma: Pontificium Institutum Orientalium.
- Ritzer, Korbinian.** 1962. *Formen, Riten und religiöses Brauchtum der Eheschließung in den christlichen Kirchen des ersten Jahrtausends*. Münster: Aschendorff.
- Robleda, Olís.** 1979. *Introduzione allo studio del diritto privato romano*. Roma: Università Gregoriana Editrice.
- Sánchez, Tomás.** 1754. *De sancto matrimonii sacramento*, tom. I. Viterbi: Apud Nicolaum Pezzana.
- Schillebeeckx, Edward.** 1963. *Il matrimonio è un sacramento*. Milano: Ancora.
- Slatinek, Stanislav.** 2015. Education for Interreligious Dialogue in the Family. *Bogoslovni vestnik* 75: 117–127.
- Tosato, Angelo.** 1982. *Il matrimonio israelitico: una teoria generale*. Roma: Pontificio Istituto Biblico.